

CONCLUSIONS* A ASPECTES DE LA PARAULA POÈTICA: UNA PROPOSTA DE TIPOLOGIA RADICAL

No és pas l'atzar ni la convenció allò que ha fet acabar aquesta llarga exposició amb la *paraula poètica* –paraula que ha estat l'element iniciador i protagonista de la reflexió–, sinó la dinàmica circular pròpia del procés de comprensió d'un text literari: un acte intencional que va de la part al tot, però que pressuposa un coneixement del tot per tal de comprendre la part. Aquest cercle hermenèutic és un fet de l'experiència en l'acció de la lectura, en la qual es donen diversos espais i nivells de significació, que depenen els uns dels altres i es conformen mútuament.

Confegeix aquest procés la interrelació entre text i lector, que s'ha establert com una relació entre objecte i subjecte, com un diàleg entre un tu i un jo que formen part d'un procés comunicatiu en el qual el text imposa una figura a través de totes les seves virtuts semàntiques, incloses les estructurals i les formals, figura que, al mateix temps, es concreta d'una manera singular en la consciència de cada lector gràcies al marge d'intervenció que deixa a la seva experiència personal.

En tot cas, i al marge d'una descripció exhaustiva de la fenomenologia de la lectura, les reflexions que aquí hem dut a terme han intentat revelar unes determinades operacions que el lector fa a fi i efecte d'interpretar correctament els elements significatius del text focalitzats d'una manera sintètica en els tres nivells que he anomenat *paraula*, *discurs* i *tessitura*. De les operacions així constatades

* De la tesi doctoral de Dolors Oller, que amb el títol *Aspectes de la paraula poètica: una proposta de tipologia radical*, va ser defensada a la Universitat Autònoma de Barcelona (Bellaterra), el dia 21 de maig de 1987.

El caràcter conclusiu del text obliga a imaginar el disseny d'una tipologia de la recepció de l'objecte literari, sense haver passat per fases explicatives més detallades ni per les anàlisis d'intencions que comporta; però, tot i així, el text és prou explícit com perquè es puguin entendre les relacions que formen la trama del sistema que, des del punt de vista d'una teoria de la recepció, ha dissenyat Dolors Oller.

n'ha sortit una tipologia relativa a cadascun d'aquests nivells; tipologia que no pretén tenir validesa ontològica, sinó tan sols fenomenològica: la descripció de la recepció i la construcció d'uns actes intencionals en la realització de la virtut significativa de l'estructura verbal.

El primer nivell ha estat ocupat per la *paraula poètica*. La *paraula poètica* –tal com ha estat definida– no solament forma part del text literari sinó que n'és la matèria constituent i performa els altres estrats al mateix temps que rep la projecció d'aquests altres nivells en la seva constitució característica. És un signe lingüístic significat que, com a tal, no pot sinó tenir un significat. O sigui que intenta un objecte que el lector configura com una representació imaginària.

Segons la manera com es realitza aquesta representació, s'han establert tres maneres radicals que formen la base de la tipologia proposada: *la simbòlica*, *la conceptual* i *la referencial*.

Aquest esquema ternari no és una intuïció arbitrària. Ja en els inicis de la modernitat, amb la crisi del concepte clàssic de l'art imitació, la teoria estètica manifestada i establerta –amb matisacions diferents pels pensadors de l'estètica del Romanticisme girava a l'entorn de la discussió sobre les que seran les dues formes bàsiques de la representació de l'objecte estètic: el símbol i l'al·legoria. I va ser Goethe qui, en un article titulat *Sobre els objectes de les arts figuratives* escrit l'any 1797, va establir les diferències entre aquestes dues formes des del punt de vista del receptor i en uns termes que retrobarem en formulacions diverses d'altres figures com Schiller, A. W. Schlegel, Creuzer o Solger¹.

Aquestes dues formes posen de manifest dos processos que operen en la recepció del text literari. Tots dos processos s'inicien en la paraula poètica, passen després a un estadi abstracte per transformar-se finalment en imatge que el lector fa i posseeix com a experiència cognoscitiva. La diferència rau en la manera com es realitzen aquests processos. El pas del fenomen concret a l'abstracte es produeix en l'al·legoria mitjançant el concepte conformat per la raó, mentre que en el símbol es produeix mitjançant la idea conformada per la imaginació i la intenció.

Aquesta distinció de la teoria estètica romàntica és formulada en

altres termes i caracteritzada en el seu funcionament dins del text, a la base de la meua distinció entre *paraula simbòlica* i *paraula conceptual*². En la meua tipologia, la *paraula simbòlica* és un signe intransitiu i opac, que és i significa a la vegada, i el seu significat escapa a la raó i actua com un globalitzador de sensacions i emocions inefables. Però el seu significat literal continua actuant per ell mateix, i és només una vegada fixat que explota en una figuració d'un disseny indicible per bé que la seva intensitat i virtualitat efectives actuïn performant un sentit que es contempla i s'entén sense poder ser traduït a cap explicació única i definida. Per això es pot dir que té un significat abstracte, indefinit i indefinible.

Pel que fa a la *paraula conceptual*, segons la meua definició és un signe transitiu, la figura del qual serveix com a esquema formal o també com a correlat per percebre un altre significat més abstracte, encara que definit. De manera que allò que la paraula significa és superat per la ideologia o mitjançant la interpretació retòrica de la figura, i arriba a través d'un procés únic d'interpretació intel·lectual al significat últim. D'aquest es pot dir que és abstracte però definit i definible.

Completa la terna la *paraula referencial*. Aquest tipus representa una figura que s'acredita per la seva referència a una realitat extralingüística i que correspon a l'experiència mundana del lector. La *paraula referencial* és una paraula representativa de la realitat, compartida a través de l'ús de la llengua en el seu funcionament més convencional, aquell que estableix la possibilitat de significar els objectes en el món delimitat per l'espai i el temps. Se'n pot dir que té un significat mundà –i usualment concret encara que també pugui configurar significats abstractes dins d'una experiència mundana.

Per tant, la *paraula simbòlica* és la paraula de la visió, la *paraula conceptual* és la paraula que revela el procés del coneixement i la *paraula referencial* és aquella que s'acredita en una referència mundana.

Fins aquí he associat la *paraula poètica* amb la seva capacitat de representar a través dels seus significats i de les formes diferents amb què aquests significats configuren els objectes imaginaris que sorgeixen del text literari. Però és obvi que la comprensió total del

text literari per part d'un lector, l'atribució de sentit que aquest li atorga mentre es produeix l'acció de la lectura –i per tant la interrelació entre el text i aquest lector–, no s'esgota amb la interpretació del significat de les paraules que constitueixen el text. O dit d'una altra manera: el fet que hàgim alliberat la *paraula poètica* dels seus límits gramaticals i l'hàgim convertit en una unitat significativa que tant pot encerclar-se dins un mot, com en una figura, com en una frase, fa precisament que aquesta paraula pugui ser contemplada com un enunciat; és a dir, formant part d'un univers que supera la retòrica focalitzada en el mot per atènyer la semàntica dels enunciats, on convergeixen tots els elements que comporta la llengua posada en acció per un individu. Hem entrat, gairebé sense avís previ i amb tota naturalitat, dins el món del discurs.

Un dels pressupòsits de la meua tesi és que en el món del discurs també es pot establir una tipologia basada en diferències anàlogues a les que ha donat la tipologia de la *paraula poètica*, i que cadascun dels tipus establerts en els dos nivells es corresponen respectivament.

Però hi ha una qüestió prèvia. Hem acceptat que el text literari és *paraula poètica* (o que està constituït per elles). Podem acceptar igualment que el text literari sigui un discurs?

Aquí afirmem que sí, donat que el text literari és capaç de suscitar en el lector la convicció que algú, un emissor del tipus que sigui –i que no és necessàriament l'autor–, és el responsable dels enunciats del text. Com a conseqüència, l'univers del discurs ha quedat configurat en els seus elements bàsics: un emissor, un receptor i uns enunciats. El fet que les funcions pragmàtiques quedin en suspens no afecta pas la virtualitat del fenomen, del qual es pot dir que per forma un discurs imaginari.

El poder que té el text literari per suscitar conviccions en el receptor deriva del fet que tot enunciat fa aparèixer no solament una figura objectiva, un contingut de la consciència, sinó que també exhibeix la manera com està composta la figura i la naturalesa d'aquest contingut. Per això es pot parlar d'un significat de la forma del text literari.

Aquest substrat significatiu implícit del text pot focalitzar-se de diverses maneres. R. Ingarden parla de "l'estrat dels aspectes esque-

matitzats” i hi inclou tots aquells aspectes que, sense ser les objectivitats representades, apareixen en la construcció del sentit del text i els pertanyen a elles per la via de la coordinació.³

El punt de vista escollit en aquesta tesi prové del fet que en tot enunciat pot diferenciar-se el *noema* de la *noesi*.⁴ Quan algú diu “aquest telèfon és blanc”, no solament convoca l’aparició d’un telèfon blanc (*noema*) sinó que també està emetent un judici afirmatiu (*noesi*). Seguint aquest esquema, el text és un discurs en tant que en contacte amb el lector provoca un acte intencional, i perquè és un acte intencional que atorga sentit general als seus enunciats. De manera que cada text literari comporta un sentit que rau en la modalitat en què són configurats els continguts objectius que les paraules representen.

Per tant, buscant unes fórmules esquemàtiques que poguessin adaptar-se a aquestes diverses modalitats, he proposat que tot text emet un dels tres tipus de proposta respecte a la interpretació que el lector ha de fer dels seus continguts: “Això és i no és”, “Això és així” i “Aquí hi ha això”. De manera que, sigui quin sigui el contingut del text, el seu sentit global s’ha d’interpretar en el primer cas com una visió, en el segon cas com una asseveració i en el tercer cas com una descripció d’un objecte real i existent en unes coordenades (*temps*).

Com a conseqüència de tota aquesta producció, el text pot ser un discurs ja que és capaç de suscitar unes conviccions en el lector més enllà del significat de les paraules, és capaç de “dir-li” de quina manera ha d’interpretar-se el seu sentit general advertint de la naturalesa dels seus continguts. Per tant, he fixat una tipologia de discursos segons la qual apareixen: el *discurs visionari*, el *discurs didàctic* i el *discurs realista*. Aquesta mena de tipologia té també els seus antecedents il·lustres, per bé que, cal advertir, una altra vegada, de les diferències en els objectius i la fonamentació que la separen d’ells. Penso en B. Vico i els seus principis per a una ciència nova, on estableix les tres edats que la humanitat recorre repetidament: l’edat dels déus, l’edat dels herois i l’edat dels homes. Cadascuna regida per governs i lleis pertinents, i amb tres llengües corresponents: la jeroglífica o poètica, la simbòlica o metafòrica i la humana o vulgar.⁵

Molt més pròxim en el temps, tenim N. Frye, el qual, reconeixent explícitament la il·luminació viconiana, estableix en el seu estudi sobre la Bíblia i la literatura tres tipus de llenguatge que anomena: el jeroglífic, el hieràtic i el demòtic.⁶ Podria assenyalar en el mateix autor el recurs a una tipologia d'estructura i motius semblants, encara que dedicada a temes diferents, dins la seva obra *Anatomy of Criticism* (Princeton: Princeton University Press, 1957), especialment en els capítols dedicats a la tipologia dels "Modes" i a la dels "Symbols" (pp. 33-131).

Per establir una tipologia dels discursos he partit de la idea comuna en la teoria literària sobre la distinció entre tema i comentari (subjecte i predicat). Acceptant que tot el poema és el comentari (predicat) d'un subjecte que és el tema, es pot donar que tema i comentari formin una unitat indestruïble o que el poema sigui el comentari d'un subjecte o tema que, aparentment, rau fora del discurs. En els discursos *visionari* i *realista*, el tema i el comentari es mostren junts i són la mateixa cosa. Pel que fa al discurs *didàctic*, usualment es percep el comentari com un correlat del tema i, per tant, s'estableix entre ells una dissociació com a mínim aparent.

Aquesta anàlisi dels discursos, juntament amb la capacitat ja referida per assenyalar globalment el sentit a través del qual s'ha d'interpretar, fa que l'activitat del *discurs* pugui sintetitzar-se en les tres proposicions esmentades. "Això és i no és" (una fórmula de pura existència problemàtica i que no dóna cabuda a una separació entre tema i comentari) correspon al *discurs visionari*. "Això és així" (una fórmula d'asserció que no cal que sigui sinó la constatació d'un fet acceptat com a veritable i que, per tant, separa el tema del comentari, o subjecte de predicat) correspon al *discurs didàctic*. "Aquí hi ha això" (una fórmula posicional de representació d'allò que és present a la consciència del que parla i que, en no predicar-ne res fora del que és donat, no necessita separar el tema del comentari) correspon al *discurs realista*.

Cal dir també que allò que rau fora de cadascun dels discursos i sobre la qual cosa versen es presenta usualment sobre imatge concretes. Però en el *discurs visionari* és d'ordre abstracte i indefinit i, per molt específica que sigui la imatge/aparença descrita, no correspon a cap pensament definit ni definible. En el *discurs didàctic* és

d'ordre abstracte i definit en la mesura que l'aparença descrita correspon a un pensament definit i definible. En el *discurs realista*, allò que rau fora del discurs és d'ordre mundà, es situa en unes coordenades espai-temps i es caracteritza perquè els seus enunciat, i les imatges/aparences descrites, s'acrediten en una referència mundana.⁷

Fins aquí he resumit la meua proposta que el text sigui un *discurs* capaç d'assenyalar el sentit dels seus enunciat. Però tot enunciat no solament indica el sentit i configura un significat en les paraules que el componen sinó que també expressa l'actitud del parlant respecte dels seus enunciat.⁸ He anomenat *tessitura* aquesta virtut del text literari, i he establert també una tipologia basada en tres actituds radicals possibles de l'emissor respecte del seu parlar en l'ús de la llengua i susceptibles de ser formalitzades en tres aspectes lingüístics: la *tessitura interrogativa*, la *tessitura asseverativa* i la *tessitura descriptiva*.

La qüestió de la virtut de la llengua per expressar i excitar sentiments i actituds és un tema suficientment debatut i delimitat perquè calgui adduir autoritats singulars. Deixant les que ja he utilitzat en l'exposició (Bühler, Ullman o Benveniste, i també Humboldt, Husserl o Heidegger en les seves reflexions sobre el llenguatge), citaria ara unes afirmacions d'Odgen i Richards que resumeixen en termes simples la que va ser anomenada teoria de la «gran vessant»:⁹ «The symbolic use of words is *statement* (...). The emotive use of words is a more simple matter, it is the use of words to express or excite feelings and attitudes.»¹⁰ El terme «emotiu», una mena de comodí que el positivisme va utilitzar per denominar enunciat no significatius, va ser importat a la crítica literària per autors tan prestigiosos com I. A. Richards i també W. Empson, M. Black i C. S. Lewis. De fet, el significat «emotiu» és un dels problemes centrals de l'estilística i molts dels seus aspectes es discuteixen a l'obra de Ch. Bally, J. Marouzeau, L. Spitzer i altres.

Però, a pesar de l'optimisme d'Odgen i Richards, que pensen que l'ús emotiu és una «more simple matter», resulta que és un pou sense fons on es debaten junts els lingüistes, els filòsofs, els crítics literaris i els psicòlegs. En els últims anys, sembla que la pragmàtica ha aconseguit il·luminar un cert camí de sortida amb la teoria dels

actes de parla. I és que, com diu Wittgenstein en el seu famós principi, el significat d'una paraula es revela per l'ús que es fa d'aquesta paraula.¹¹

Relacionada amb l'ús, la *tessitura* que jo proposo és una acció intencionada, una relació que s'estableix entre l'usuari de la llengua i els seus enunciatos en el fenomen de la producció verbal. Aquesta relació està marcada per les tres actituds que jo considero radicals i que poden incloure una gamma infinita d'aspectes psicològics o pragmàtics. Sense detriment d'una descripció més exhaustiva d'aquests aspectes jo, des del punt de vista del receptor d'un text literari i donat que aquest suspèn les seves funcions pragmàtiques encara que no les seves virtuts, he intentat donar-hi una formulació simple i radical capaç de ser entesa des d'uns principis gramaticals molt generals i que possibiliten gran quantitat d'interpretacions.

Així, la *tessitura interrogativa* ha estat explicada com l'expressió d'una actitud de perplexitat de l'emissor respecte de la pertinença de les paraules que utilitza. És una actitud interrogant no perquè formulí cap pregunta explícitament, sinó perquè implica una suspensió de judici, una inseguretat radical però que confia més en la pròpia virtut suggerent i en la força interior de la *paraula poètica* que no pas en la possibilitat que aquestes formulin un contingut que el mateix emissor no pot formular en termes precisos. Són nombrosíssims els exemples de poetes que, en meditar sobre la capacitat de la paraula, s'han rendit a la seva presència tot declarant-se incapços de predirigir-la cap a una finalitat determinada. Potser seria suficientment paradigmàtic citar Paul Valéry: «L'admirable est inexplicable en tant que tel.»¹² Aquesta experiència d'admiració, de transport vers allò que és admirable, i la perplexitat que produeix la impossibilitat de ser explicada i explicat és el que provoca l'actitud que hem anomenat *tessitura interrogativa*.

Oposada a l'anterior, la *tessitura asseverativa* formalitza una actitud tendent a conclusions definitives. Implica un coneixement de la situació en la qual tota interrogació n'ha quedat exclosa. Dins d'aquesta actitud asseverativa no cal que l'asseveració ho sigui d'un fet de l'experiència ocasional sinó d'una veritat. Veritat que no cal que sigui sinó la constatació d'un contingut que pot afirmar-se com

a veritable en oposició a qualsevol altre fet possible del mateix ordre.

Oposada a les dues anteriors, la *tessitura descriptiva* expressa una actitud no conflictiva respecte de la capacitat de la paraula per representar allò que és present en la consciència del que parla. Excloses la interrogació i el dubte, com també la necessitat de formular un judici, la *tessitura descriptiva* revela una confiança en la convenció lingüística per tal de figurar un contingut que es suposa intersubjectiu i avalat per una referència. És una actitud racional que expressa una relació d'acceptació d'allò donat pel que fa a l'emissor, i respecte a les paraules i els enunciats que realitzen.

Aquestes *tessitures*, a la manera d'un registre tonal, exerceixen també una influència semàntica i determinen la significació global del receptor, la *tessitura interrogativa* indica una significació global de caràcter contemplatiu, mentre que la *tessitura asseverativa* indica una significació global de caràcter resolut i la *tessitura descriptiva* indica una significació global que podríem caracteritzar com a equànime.

Com a corol·lari d'aquesta primera part de les conclusions, puc afegir que l'anàlisi de les *tessitures* és una anàlisi d'actituds, que l'anàlisi dels *discursos* és una anàlisi dels processos, i que l'anàlisi de les *paraules* és una anàlisi dels productes. Tot junt, actitud, procés i producte, conforma el text literari com un objecte intencional capaç de tenir significació, sentit i significat. La qual cosa converteix l'estructura verbal en un dels pols del diàleg que s'estableix amb el lector i constitueix una experiència comunicativa real per bé que imaginària.

La segona part d'aquestes conclusions gira a l'entorn de la meua proposta segons la qual entre aquests tres nivells significatius existeix una relació de necessitat, de manera que formen un entramat inseparable que dona com a resultat la totalitat de la recepció del text literari determinant-ne les característiques constitutives en cada cas.

Com ja s'ha dit, tant la *tessitura* com el *discurs* són categories extrapoètiques, però la seva presència es detecta projectada en la *paraula poètica*. Així, es pot dir que la relació entre les tres categories

constitueix una mena de llei genètica que s'ha de tenir en compte a l'hora d'interpretar la figuració que imposa la *paraula poètica*. D'aquesta convicció han sortit els tres tipus de paraula que proposo, cadascun d'ells caracteritzat per les relacions que es donen entre els tres tipus en què es divideix cadascuna de les categories.

Aquí s'han considerat només les relacions que podríem denominar pures. No nego la possibilitat d'altres combinacions que sorgissin de l'encreuament entre un nivell d'una categoria i aquells de les altres que no li corresponen per definició. De fet, seria interessant fer un altre treball d'investigació d'aquestes possibilitats sobre un corpus determinat d'exemples. Però aquesta feina supera els límits d'aquesta tesi, que ja s'han trobat àmpliament superats en els seus plantejaments inicials –proposar una tipologia de paraula poètica que donés compte de tres formes de figuració en la poesia moderna¹³–, com a conseqüència de les diverses disciplines que calia combinar a l'hora de fonamentar-la més enllà de la retòrica.

La relació entre les diferents categories es produeix com a conseqüència d'acceptar dos axiomes dependents d'un de l'altre i que han donat peu a dues explicacions diferents per a la interrelació entre les categories.

El primer axioma és que el text literari és un artefacte verbal que configura un ús del llenguatge i representa una acció lingüística conformada per actes de parla que formalitzen uns enunciats que no poden sinó tenir un origen en un emissor.

El segon axioma és que el text literari és una acció discursiva virtual que s'actualitza en la imaginació del lector a través de la lectura. I que, malgrat trobar-se modificades en el seu valor efectiu i pragmàtic, les funcions del llenguatge que es produeixen en tota acció discursiva es fan també presents en el text literari i actuen com a potències semàntiques generades pel text.

Donats aquests dos axiomes previs, i acceptades les tres formes radicals en què hem dividit cadascuna de les categories descrites, es pot plantejar que:

La relació entre *discurs* i *tessitura* és la relació entre l'acció lingüística en el seu procés i l'actitud que l'origina. Així com la relació entre *discurs* i *paraula* és la relació entre aquesta acció i els seus

productes. Per tant podem establir que la paraula és el producte d'un *discurs* que s'origina en una *tessitura*.

Com a conseqüència la tipologia de *paraules* es formarà a partir del fet que:

a) La *paraula simbòlica* és el producte d'un *discurs visionari* que s'origina en una *tessitura interrogativa*.

b) La *paraula conceptual* és el producte d'un *discurs didàctic* que s'origina en una *tessitura asseverativa*.

c) La *paraula referencial* és el producte d'un *discurs realista* que s'origina en una *tessitura descriptiva*.

Per altra part, ja que hem acceptat que el text literari és un objecte lingüístic intencional capaç de generar totes i cadascuna de les funcions del llenguatge, d'aquí es deriva que, donades les característiques amb què hem anat descrivint cadascuna de les categories, cadascuna d'elles pot ser subsumida en una de les funcions bàsiques del llenguatge que en el text literari s'exerceixen com a potències semàntiques.

Així, la categoria *tessitura* pot ser subsumida per la funció expressiva (expressa l'actitud de l'emissor respecte dels seus enunciat i atorga significació al text). La categoria *discurs* pot ser subsumida per la funció apel·lativa (suscita conviccions en el receptor sobre la manera com ha d'interpretar el sentit). La categoria *paraula poètica* pot ser subsumida dins la funció representativa (representa figures imaginàries gràcies al seu significat).

La interrelació de les funcions, i concretament d'aquestes tres funcions bàsiques, és una dada acceptada com a necessària en la comprensió dels enunciat d'un discurs. Però referent als textos literaris, semblava, tot i sent un detall obvi, que els teòrics de la literatura s'havien obligat a buscar la literatura en altres terrenys.

Jo afirmo que allò que fa d'un text un text literari no és la funció poètica, sinó precisament l'eficaç interrelació de les funcions en el sentit que només d'una bona combinació entre elles ens surt una operació estètica que assumeix un estil, una forma capaç de generar éssers individuals que signifiquen, són significatius i es signifiquen ells mateixos com a formant part d'una espècie amb lleis pròpies.

Però, com que aquesta tesi no està interessada en una reflexió

ontològica, de la interrelació de les funcions en trec simplement una experiència de lectura.

Segons aquest punt de vista i amb l'advertiment altra vegada que he contemplat només les combinacions pures, he arribat a la conclusió que tant la funció expressiva com l'apel·lativa exerceixen les seves virtuts semàntiques projectades sobre la representativa. Per tant la *paraula poètica* suporta, a més del seu significat, el sentit i la significació que projecten en ella, necessàriament, les altres dues categories, o sigui, el *discurs* i la *tessitura* subsumides en les altres dues funcions bàsiques: l'apel·lativa i l'expressiva.

D'aquí en torna a resultar la mateixa combinació anterior produïda ara per l'associació de cadascun dels tipus en què han estat estratificades cadascuna de les categories, i en virtut de la necessària interrelació de les funcions que cadascuna projecta en la conformació d'un espai imaginari total que és el text. Des d'aquest text es generen les diverses funcions en forma de virtuts semàntiques que aporten les característiques pertinents als diferents tipus de paraula poètica.

L'associació de les funcions implica una interrelació entre les categories que cadascuna genera, de manera que, seguint el mateix sistema de combinacions pures, cadascun dels tipus d'una categoria es relacionaria només amb el seu corresponent en les altres categories. Aquest procediment ha donat també la mateixa tipologia de *paraula poètica*:

- a) Una paraula simbòlica relacionada amb un *discurs visionari* i amb una *tessitura interrogativa*.
- b) Una paraula *conceptual* relacionada amb un *discurs didàctic* i amb una *tessitura asseverativa*.
- c) Una *paraula referencial* relacionada amb un *discurs realista* i amb una *tessitura descriptiva*.

Donat un text literari, l'única d'aquestes categories que té presència aparent en el text és la de la paraula. Precisament podem anomenar-la *paraula poètica* perquè en la seva existència hi operen activament les altres dues categories. És tenint en compte l'associació d'aquestes potències semàntiques que he pogut arribar a definir unes característiques que, posades en interrelació, descriuen la pro-

posta de tipologia radical de *paraula poètica* sostinguda en aquesta tesi.

Per últim, i intentant una visualització immediata de tot el sistema, presento ara el gràfic A*, que és la representació d'un espai en tres dimensions i on s'utilitzen variables de tipus nominal, o sigui no ordenades segons cap jerarquia qualitativa ni quantitativa.

El text literari està representat per aquest espai i cada eix de coordenades que el delimita representa una funció d'aquest text, formalitzada en una categoria de les descrites.

La coordenada Z representa la funció expressiva formalitzada en la categoria *tessitura*. La coordenada X representa la funció apel·lativa formalitzada en la categoria *discurs*. La coordenada Y representa la funció representativa formalitzada en la categoria *paraula*.

[Dintre d'aquest espai s'hi podrien representar altres funcions del llenguatge però aquí s'hi consignen només les tres funcions bàsiques que s'han utilitzat dins d'aquest estudi].

Sobre cada eix de coordenades s'hi han col·locat tres intervals ordenats arbitràriament que ocupen tres espais consecutius diferenciats i separats per un color. Aquests espais col·locats sobre cada eix representen els tres tipus en què s'han dividit cadascuna de les categories que formalitzen cadascuna de les funcions. Sobre la coordenada Z, que representa la funció expressiva formalitzada en la *tessitura*, s'hi han col·locat els tres intervals corresponents a cadascun dels tipus de tessitura: la interrogativa (interval verd), l'asseverativa (interval blau) i la descriptiva (interval vermell). Sobre la coordenada X que representa la funció apel·lativa formalitzada en el *discurs* s'hi han col·locat els tres intervals corresponents als tres tipus de discurs: el visionari (interval verd), el didàctic (interval blau) i el realista (interval vermell). I sobre la coordenada Y que representa la funció representativa formalitzada en la *paraula* s'hi han col·locat els tres intervals corresponents als tres tipus de *paraula poètica*: la simbòlica (interval verd), la conceptual (interval blau) i la referencial (interval vermell).

* Vegeu-lo al final.

[Existeix la probabilitat que sobre l'eix de cada funció apareguin altres tipus d'interval. Però les tipologies aquí consignades tenen la virtut de correspondre a les característiques bàsiques dels ordres de configuració].

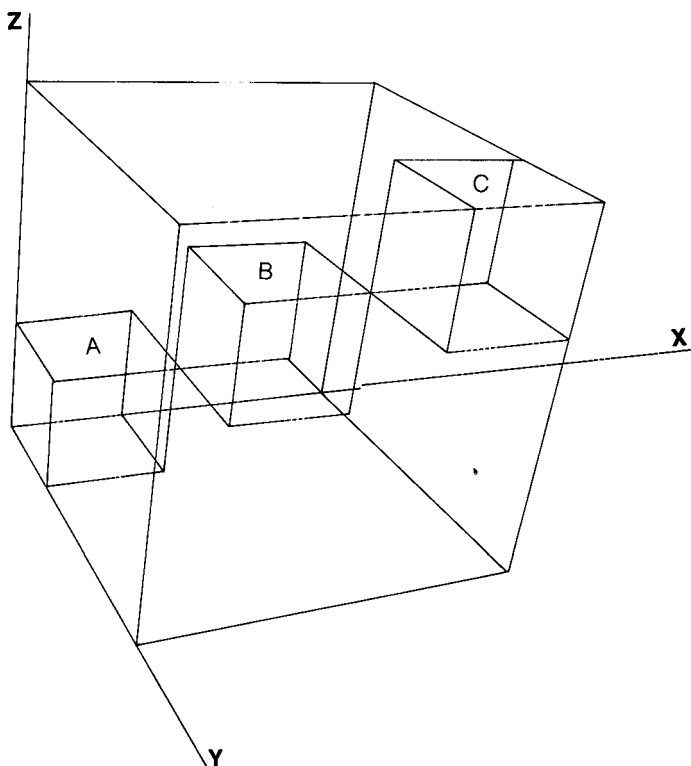
Considerat espacialment aquest gràfic produeix tres cubs en diagonal, i units per un vèrtex en una mateixa diagonal. Cada cub representa un text amb un estil conformat per projecció interrelacionada de les funcions que intervenen en la seva producció i en una combinació pura. Possiblement existeix la probabilitat de dibuixar altres cossos, resultats d'altres combinacions. Però l'intent d'aquesta tesi s'ha limitat a aquestes combinacions pures i no ha pretès esgotar tot el sistema.

Aquesta tipologia representa un cànon d'harmonia teòric. Però l'existència del fenomen literari, i la forma de ser que constitueix cadascuna de les seves manifestacions, no és una qüestió que pugui ser justificada o explicada per cap cànon ni per cap teoria.

Amb tot, crec que el sistema que presento és una estratègia de lectura eficaç. Com a tal, penso que permet una relació obra-autor capaç de destruir el hiatus que es produeix entre l'objecte i el subjecte i fer aparèixer un espai imaginari delimitat per l'energia de tots dos. Dins d'aquest espai s'hi inscriu i es forma aquesta tercera realitat que és el fenomen literari i que és capaç de tenir sentit i de ser conegut i utilitzat com una forma d'experiència.

NOTES

1. T. TODOROV, *Théories du Symbole*, París: Seuil, 1977.
2. Vegeu D. OLLER, *La construcció del sentit*, Barcelona: Empúries, 1986, p. 45.
3. R. INGARDEN, *Das literarische Kunstwert*. Trad. angl., *The Literary Work of Art*, Evanston, Ill.: Northwestern University Press, 1973, cap. VIII i IX.
4. Vegeu E. HUSSERL, *Ideen su einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie*. Trad. esp., *Ideas*, México-Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica, 1985, cap. III i IV.
5. J. VICO, *Principi di una scienza nuova d'intorno alla comune natura delle nazioni*, Napoli, 1744. Trad. esp., *Ciencia Nueva*, 3 vols., Madrid: Aguilar, 1981, vol. I, pp. 49-59.
6. N. FRYE, *The Great Code. The Bible and Literature*, New York-London: Harcourt Brace Jovanovich Pub., 1982, pp. 3-30.
7. Vegeu R. BARTHES, «L'effet de réel» dins *Éssais critiques IV*, París: Seuil, 1984, pp. 167-174.
8. Vegeu E. HUSSERL, «Expresión y significación» dins *Logische Untersuchungen*. Trad. esp., *Investigaciones lógicas*, 2 vols., Madrid: Alianza, 1982, vol. I, pp. 233-241.
9. Vegeu S. ULLMAN, *Semantics*. Trad. esp., *Semántica*, Madrid: Aguilar, 1980, p. 144. I també tot el capítol cinquè, pp. 131-158.
10. C. K. ODGEN i I. A. RICHARDS, *The Meaning of Meaning*, London: Routledge & Kegan Paul, 1972, p. 149, (el subratllat és del text).
11. J. A. LYONS, *Semantics*. Trad. esp., *Semántica*, Barcelona: Teide, 1980, p. 661. I, en general, tot el capítol setze, pp. 559-718.
12. P. VALÉRY, *Cahiers*, 2 vols., «La Pléiade», París: Gallimard, vol. 2, pp. 977 i 944 respectivament.
13. Vegeu D. OLLER, «Tres formes de figuració a la poesia moderna i algunes consideracions sobre la postmoderna» dins *La construcció del sentit*, Barcelona: Empúries, 1986, pp. 64-84.

En aquest gràfic, els elements caracteritzats en el text amb el color verd són igual a A, els caracteritzats amb el color blau són igual a B, i els caracteritzats amb el vermell són igual a C. Això dóna com a resultat que cada un dels tipus de text està format per elements d'un mateix color i per tant per la mateixa lletra.